

AUGLÝSING

um friðlýsingu þjóðgarðs á Vestfjörðum

1. gr.

Um friðlýsinguna

Umhverfis- og auðlindaráðherra hefur í samræmi við lög nr. 60/2013 um náttúruvernd ákveðið að friðlýsa Geirþjófsfjörð, Dynjanda og Vatnsfjörð auk jarðanna Hrafnseyrar og Brjánslækjar sem þjóðgarð og náttúruvætti í samræmi við 47. gr og 48. gr. laga um náttúruvernd nr. 60/2013.

Þjóðgarðurinn er fyrsti þjóðgarðurinn á Vestfjörðum og innan marka hans eru friðland og tvö náttúruvætti sem áður voru friðlýst. Þjóðgarðinn einkennir mikilfenglegt landslag með hátt útivistar- og fræðslugildi vegna náttúrufars og sögu.

Dynjandi var friðlýstur sem náttúruvætti árið 1981. Hann er meðal hæstu fossa landsins, nær 100 metra hár og af mörgum talinn ein fegursta náttúruperla Íslands. Vatnsfjörður var friðlýstur árið 1975 sem friðland og þar má finna mikla gróðursæld, fjölbreytt dýralíf, jarðhita ásamt menningarminjum. Surtarbrandsgil var friðlýst sem náttúruvætti 1975 til að vernda einstakar steingerðar leifar gróðurs sem klæddu landið á tertíer-tímabilinu. Surtarbrandsgil er einn af þekktustu fundarstöðum plöntusteingervinga á Íslandi og segir merkilega sögu gróðurs- og skóglendis sem var ríkjandi við ólíkar aðstæður fyrir um 12 milljónum ára og verndargildi steingervingana er hátt á lands- og heimsvísu. Geirþjófsfjörður er eyðifjörður á náttúruminjaskrá, þar ríkir mikil gróðursæld og kyrrð. Fjörðurinn er sögusvið Gíslasögu Súrssonar og þar má finna tóftir og rústir tengdar sögunni. Á Hrafnseyri í Arnarfirði fæddist og ólst upp Jón Sigurðsson, leiðtogi sjálfstæðisbaráttu Íslendinga á 19. öld. Til að minnast hans var fæðingardagur hans valinn sem þjóðhátíðardagur Íslendinga og Lýðveldi Íslands var stofnað 17. júní 1944. Á Hrafnseyri er fræðslusetur tileinkað ævi og minningu hans. Óbyggð víðerni á Glámu er allstórt svæði en slík svæði hafa hátt verndargildi á heimsvísu.

Þykk setbergglög eru innan þjóðgarðsmarka. Þar hafa fundist plöntusteingervingar, forn frjókorn, aldin og surtarbrandur sem gefa mikilvægar upplýsingar um fornloftslag og umhverfisaðstæður á Vestfjörðum auk þess að marka aldur jarðlagastafans. Landmótun ísaldarjökulsins er eitt af megineinkennum Vestfjarða og jökulminjar þjóðgarðsins hafa hátt verndargildi. Innan hans má sjá djúpa firði og fjöll sem mynduð voru af ísaldarjökli sem svarf og mótaði berggrunninn. Innan Brjánslækjar má finna fágætan gjall- og klepragíg sem hefur varðveist vel þrátt fyrir háan aldur og hefur hann hátt verndargildi á landsvísu.

Fjölbreytt fuglalíf er á svæðinu en um 40 tegundir fugla verpa þar, á meðal þeirra eru 13 tegundir á valista, m.a. himbrimi, haförn og fálki. Vatnsfjörður er alþjóðlega mikilvægur viðkomustaður rauðbrystinga vor og haust.

Náttúruvegur svæðisins er mikil. Gróðurfar er fjölbreytt með yfir fjörutíu vistgerðum, enda er svæðið stórt og nær frá sjávarmáli og allt upp í 840 m/y.s. Margar vistgerðir eru í þjóðgarðinum sem hafa hátt verndargildi, eru á lista Bernarsamningsins og flokkast sem forgangsvistgerðir. Á Dynjandisheiði og í hlíðardrögum dala finnast votlendisvistgerðirnar runnamýravist, starungsmýravist og gulstararflóavist og eru þær forgangsvistgerðir. Strandlendisvistgerðina gulstararfitjavist má m.a. finna á Hrafnseyri og í Geirþjófsfirði og er hún forgangsvistgerð og nýtur sérstakrar verndar skv. 61. gr. náttúruverndarlaga. Birkiskógur hefur

allmikla útbreiðslu á svæðinu og er verndargildi vistgerða innan vistlendis birkiskóga metið hátt. Á Dynjandisheiði er sjaldgæf vistgerð kaldra linda sem hefur mjög hátt verndargildi.

Innan þjóðgarðsins hafa fundist am.k. 290 tegundir æðplantna og þar á meðal tvær friðlýstar tegundir; stefánssól, sem er á válista og ferlaufungur, sem er í yfirvofandi hættu. Fleiri sjaldgæfar plöntutegundir innan þjóðgarðsins eru línstör og marhálmur og mosategundirnar fjallafaldur og fauskabrúskur, sem báðar eru á válista. Þá má finna innan svæðisins allmargar fléttutegundir með mjög hátt verndargildi, t.d. kylfuskán og hamranafla.

Við ákvörðun um friðlýsinguna var m.a. höfð hliðsjón af samningnum um líffræðilega fjölbreytni (Rio de Janeiro 1992, sbr. Stjórnartíðindi C 11/1995), loftslagssamningi Sameinuðu Þjóðanna, (sbr. Stjórnartíðindi C 14/1993 og 39/1993) og samningnum um vernd villtra plantna og dýra og lífsvæða í Evrópu (Bern 1979, sbr. Stjórnartíðindi C 17/1993).

Hið friðlýsta svæði er 349 km² að stærð.

2. gr.

Markmið friðlýsingarinnar

Meginmarkmið friðlýsingarinnar er að vernda og varðveita einstakt svæði til framtíðar fyrir komandi kynslóðir og mynda heildstætt svæði sem hefur að geyma ómetanlegar náttúru- og menningarminjar og sögu.

Markmið friðlýsingarinnar er að vernda og varðveita landslag sem er sérstætt á landsvísu vegna fagurfræðilegs og menningarlegs gildis. Verndunin nær til gróðurfars, landslagsheilda, jarðminja, fossa, vatnsfarvega og lífríkis.

Með vernduninni skal tryggt að ekki sé gengið á auðlindir svæðisins og nýting innan verndarsvæðisins skal ekki spilla gróðurfari, jarðminjum, landslagi og ásýnd þess.

Með vernduninni skal tryggt að jarðminjum, landslagsheild, lífríki, menningarlegu gildi og ásýnd svæðisins verði ekki spillt og einkenni þess og sérkenni varðveitt þar sem svæðið er sérstætt á landsvísu og skipar mikilvægan sess í vitund þjóðar.

Þá miðar friðlýsingin að því að tryggja almenningi aðgang að svæðinu til útivistar og til þess að kynnast náttúru og sögu svæðisins. Stuðla skal að fræðslu um þjóðgarðinn og ýta undir aukinn skilning almennings á gæðum og sérstöðu svæðisins.

Með friðlýsingunni er einnig stuðlað að því að sjálfbærni sé höfð að leiðarljósi í nýtingu, stjórnun, framtíðarskipulagningu og rekstri innan þjóðgarðsins.

Með friðlýsingunni er leitast við að styrkja byggð og atvinnustarfsemi í nágrenni þjóðgarðsins, m.a. með því að hvetja til sjálfbærrar nýtingar gæða svæðisins.

Markmiðið er einnig að tryggja aðgengi almennings með góðum samgönguleiðum.

3. gr.

Mörk verndarsvæðisins

Mörk verndarsvæðisins eru sýnd á korti meðfylgjandi auglýsingu og afmarkast af þeim hnitum sem gefin eru upp í ISN93 hnitakerfi í viðauka.

4. gr.

Umsjón

Í samræmi við 2. mgr. 13. gr. og 79. gr. laga um náttúruvernd nr. 60/2013 skal Umhverfisstofnun hafa umsjón með verndarsvæðinu.

Með Umhverfisstofnun starfar þjóðgarðsráð sem umhverfis- og auðlindaráðherra skipar og í eiga sæti fulltrúar sveitarfélaganna, Minjastofnunar Íslands og annara fagstofnanna til að vera þjóðgarðsverði til ráðgjafar um málefni þjóðgarðsins.

Hlutverk þjóðgarðsráðs er að fjalla um framkvæmdaáætlun og landvörslu fyrir þjóðgarðinn, samvinna við gerð stjórnunar- og verndaráætlunar ásamt endurskoðun og breytingum, og önnur stefnumótandi mál er varðar þjóðgarðinn, s.s. um þjónustu og atvinnustefnu í þjóðgarðinum.

Minjastofnun Íslands fer með umsjón menningarminja á svæðinu skv. lögum nr. 80/2012 um menningarminjar og stjórnvaldsákvarðanir er varða menningarminjar.

Nánar skal fjallað um stjórn og umsjón þjóðgarðsins í stjórnunar- og verndaráætlun.

5. gr.

Þjóðgarðsvörður

Umhverfisstofnun ræður þjóðgarðsvörð til að fara með daglega umsjón og rekstur þjóðgarðsins. Þjóðgarðsvörður skal hafa reynslu og háskólamenntun sem nýtist í starfi.

Þjóðgarðsvörður hefur eftirlit með því að virtar séu þær reglur sem gilda um þjóðgarðinn og annast samskipti við lögreglu og önnur stjórnvöld vegna brota.

Þá annast þjóðgarðsvörður fræðslu og upplýsingagjöf, situr fundi þjóðgarðsráðs, ræður annað starfsfólk þjóðgarðsins, þar á meðal landverði og skipuleggur starf þess. Einnig tekur þjóðgarðsvörður þátt í gerð og endurskoðun atvinnustefnu og áætlana fyrir þjóðgarðinn, þ.m.t. stjórnunar- og verndaráætlunar, fræðsluáætlunar og öryggis- og neyðaráætlunar og ásamt öðrum verkefnum sem falla undir starf þjóðgarðsvarðar.

6. gr.

Stjórnunar- og verndaráætlun

Umhverfisstofnun ber ábyrgð á að gerð sé stjórnunar- og verndaráætlun fyrir þjóðgarðinn í samstarfi við samstarfsnefnd og í samræmi við 81. gr. laga um náttúruvernd nr. 60/2013.

Í stjórnunar- og verndaráætlun skal m.a. fjalla um stjórn og umsjón þjóðgarðsins, rannsóknir og vöktun, gerð fræðsluáætlunar og miðlun upplýsinga, framandi lífverur, verndun jarðminja, landnotkun og mannvirkjagerð, umferð mannaðra og ómannaðra loftfara, umferð, fráveitu- og úrgangsmál og veiðar, landnýtingu, landvörslu, uppbyggingu, verndaraðgerðir og aðgengi ferðamanna, þar á meðal aðgengi fatlaðs fólks.

Stjórnunar- og verndaráætlun skal gerð í samvinnu við eigendur svæðisins, viðkomandi sveitarstjórnir, Náttúrufræðistofnun Íslands og eftir atvikum aðrar fagstofnanir og hagsmunaaðila. Leita skal umsagna félagasamtaka og hagsmunaaðila sem tilgreindir eru í samráðsáætlun vegna gerðar stjórnunar- og verndaráætlunar fyrir svæðið.

Stjórnunar- og verndaráætlun er háð staðfestingu ráðherra og skal endurskoða eftir því sem tilefni er til.

7. gr.

Rannsóknir og vöktun

Náttúrufræðistofnun Íslands ber ábyrgð á vöktun á verndarsvæðinu sbr. 74. gr. laga um náttúruvernd nr. 60/2013. Vöktunaráætlun skal vera unnin í samráði við Umhverfisstofnun og vera hluti stjórnunar- og verndaráætlunar. Skýrslur um niðurstöður rannsókna og vöktunar skulu vera aðgengilegar Umhverfisstofnun.

Náttúrufars- og minjarannsóknir, aðrar en lögbundnar rannsóknir fagstofnanna, sem kunna að hafa í för með sér jarðrask eða truflun dýralífs eru háðar leyfi Umhverfisstofnunar. Niðurstöður rannsókna skulu vera aðgengilegar Umhverfisstofnun og Náttúrufræðistofnun Íslands.

Nánar skal kveðið á um rannsóknir og vöktun í stjórnunar- og verndaráætlun.

8. gr.

Fræðsla

Umhverfisstofnun hefur umsjón með gerð og framkvæmd fræðsluáætlunar fyrir þjóðgarðinn. Þar skulu m.a. koma fram upplýsingar um verndargildi svæðisins, sérstöðu svæðisins og þær umgengisreglur sem þar gilda. Tryggja skal aðgengi almennings að upplýsingum og fræðsluefni um þjóðgarðinn og reglum sem um hann gilda.

Nánar skal kveðið á um fræðslu og gerð fræðsluáætlunar í stjórnunar- og verndaráætlun fyrir þjóðgarðinn.

9. gr.

Verndun gróðurs, vistgerða og dýralífs

Vernda skal lífríki þjóðgarðsins, líffræðilega fjölbreytni og vistkerfi svæðisins.

Óheimilt er að raska köldum lindum og lífríki þeirra.

Óheimilt er að spilla gróðri eða trufla dýralíf.

Óheimilt er að sleppa, dreifa eða rækta framandi lífverur innan þjóðgarðsins, þ.m.t. að rækta framandi plöntutegundir innan marka þjóðgarðsins, sbr. reglugerð nr. 583/2000 um innflutning, ræktun og dreifingu útlendra plöntutegunda og lög nr. 54/1990 um innflutning dýra. Unnið skal að því að fjarlægja ágengar framandi tegundir sem hafa verið fluttar inn í þjóðgarðinn eða berast inn í hann.

Nánar skal fjallað um framandi lífverur í stjórnunar- og verndaráætlun.

10. gr.

Verndun landslags

Varðveita skal einkenni og sérkenni landslags svæðisins í heild. Óheimilt er að valda spjöllum á landslagi svæðisins.

Vernda skal fossinn Dynjanda og aðra fossa í Dynjandisá með því að viðhalda náttúrulegu vatnsrennsli til fossanna.

Framkvæmdir, sbr. 13. gr. skulu ekki hafa afgerandi áhrif á ásýnd svæðisins og mannvirki skulu falla sem best að svipmóti lands.

Nánar er kveðið á um framkvæmdir á verndarsvæðinu í 13. gr.

11. gr.

Verndun jarðminja

Til að tryggja vernd jarðminja á svæðinu er óheimilt að hrófla við, raska, eða skemma jarðminjar í þjóðgarðinum nema með sérstöku leyfi skv. 13. gr.

Nánar skal fjallað um verndun jarðminja í stjórnunar- og verndaráætlun.

Um náttúruvættið Surtarbrandsgil gilda sérstakar reglur sbr. 15. gr.

12. gr.

Verndun menningarminja

Um vernd menningarminja fer samkvæmt lögum nr. 80/2012 um menningarminjar.

13. gr

Landnotkun og mannvirkjagerð

Athafnir og framkvæmdir, þ.m.t. mannvirkjagerð og aðrar breytingar á landi, innan þjóðgarðsins eru háðar leyfi Umhverfisstofnunar, sbr. 2. mgr. 40. gr. laga um náttúruvernd nr. 60/2013 og leyfi sveitarfélaganna Vesturbyggðar og Ísafjarðarbæjar sbr. skipulagslög nr. 123/2010 og lög nr. 160/2010 um mannvirki.

Í þjóðgarðinum eru allar athafnir og framkvæmdir sem hafa varanleg áhrif á náttúru svæðisins bannaðar nema þær séu nauðsynlegar til að markmið friðlýsingarinnar náist.

Landnotkun skal vera sjálfbær og miða skal að því eins og kostur er að framkvæmdir séu afturkræfar, að þær stuðli að verndun þjóðgarðsins og öryggi gesta.

Mannvirki skulu falla vel að landslagi.

Innviðaupbygging svæðisins skal fara eftir skipulagi sveitarfélaga.

Viðhald og þjónusta við vegi á svæðinu er heimil án þess að leita þurfi leyfis Umhverfisstofnunar svo fremi sem framkvæmdir hafi ekki áhrif á verndargildi svæðisins enda verði hvorki raskað vistkerfum né jarðminjum sem njóta sérstakrar verndar skv. 61. gr. laga um náttúruvernd nr. 60/2013.

Viðhald og þjónusta við raflínur á svæðinu er heimil án þess að leita þurfi leyfis Umhverfisstofnunar svo fremi sem framkvæmdir hafi ekki áhrif á verndargildi svæðisins enda verði hvorki raskað vistkerfum né jarðminjum sem njóta sérstakrar verndar skv. 61. gr. laga um náttúruvernd nr. 60/2013.

Um athafnir og framkvæmdir innan svæðis fiskeldis við Seftjörn gilda ákvæði starfsleyfis.

Um réttindi ábúenda á ríkisjörðinni Brjánslæk II fer samkvæmt ábúðarlögum nr. 80/2004

Hefðbundin landnotkun ábúenda er heimil, þ.m.t. nýting æðarvarps, nýting afréttar, grasnytjar og fjárbeit svo sem verið hefur. Sjálfbærni skal höfð að leiðarljósi við landnotkun.

Afla skal leyfis Umhverfisstofnunar vegna athafna og verkefna sem hafa í för með sér hættu á jarðraski eða truflun fyrir lífríki eða umferð um verndarsvæðið, s.s. ljósmyndun, kvikmyndagerð, viðburðir og samkomuhald eða önnur verkefni.

Nánar skal fjallað um landnotkun og mannvirkjagerð í stjórnunar- og verndaráætlun.

14. gr.

Umferð og dvöl

Almenningi er heimil för um þjóðgarðinn en er skylt að ganga vel og snyrtilega um svæðið og fylgja þeim umgengnisreglum sem þar gilda. Forðast skal að valda öðrum óþægindum eða truflun með hávaða.

Ávallt skal fara eftir merktum leiðum og skipulögðum stígum, slóðum eða vegum eftir því sem auðið er.

Óheimilt er að aka vélknúnum ökutækjum utan vega og merktra slóða, sbr. þó undanþágur 31. gr. laga um náttúruvernd nr. 60/2013.

Umhverfisstofnun er heimilt að loka þjóðgarðinum, í heild eða að hluta, í verndarskyni í samræmi við 25. gr. a. laga um náttúruvernd nr. 60/2013.

Innan þjóðgarðsins er óheimilt að slá upp og gista í tjöldum, tjaldvögnum, fellihýsum, hjólhýsum og öðrum sambærilegum búnaði utan skilgreindra tjaldsvæða. Fólki sem ferðast fótgangandi eða á reiðhjóli með allan sinn farangur er heimilt að tjalda hefðbundnum viðlegutjöldum utan skipulagðra tjaldsvæða til einnar nætur. Ef um fleiri en þrjú tjöld er að ræða, skipulagða hópferð eða ef tjaldað er til fleiri en einnar nætur þarf leyfi Umhverfisstofnunar.

Hundar og önnur gæludýr skulu höfð í taumi innan marka þjóðgarðsins, að undanskildum vinnuhundum, og þess skal gætt að dýrin séu undir tryggri stjórn og að þau valdi ekki truflun fyrir gesti og dýralíf svæðisins.

Hefðbundinn réttur bænda til smölunar og beitar sauðfjár helst eins og verið hefur.

Notkun ómannaðra loftfara er óheimil innan náttúruvættisins Dynjanda nema að fengnu leyfi Umhverfisstofnunar. Þó er heimilt að nota fjarstýrð loftför, ef nauðsyn krefur, vegna leitar- og björgunaraðgerða og vegna umsjónar og eftirlits Umhverfisstofnunar. Minjastofnun Íslands hefur sömu heimildir vegna skráningar og rannsókna á menningarminjum. Að öðru leyti skal farið eftir reglugerð nr. 990/2017 um starfrækslu fjarstýrðra loftfara.

Ríðandi mönnum er heimil för um svæðið á merktum reiðleiðum og vegum.

Notkun hesta við smölun er heimil, sbr. 3. mgr.

Um lendingar mannaðra loftfara í þjóðgarðinum fer samkvæmt almennum reglum þar um. Nánar skal fjallað um umferð mannaðra loftfara í stjórnunar- og verndaráætlun.

Innan friðlands Vatsfjarðar er umferð um eyjar og hólma háð leyfi Umhverfisstofnunar.

Nánar skal fjallað um umferð um verndarsvæðið í stjórnunar- og verndaráætlun.

15. gr.

Umferð um náttúruvættið Surtarbrandsgil

Gestum er aðeins heimilt að heimsækja náttúruvættið Surtarbrandsgil í fylgd með starfsmanni Umhverfisstofnunar eða ábúendum Brjánslækjar, eða með þeirra leyfi.

16. gr.

Umgengni um þjóðgarðinn

Óheimilt er að skilja eftir eða urða úrgang innan marka þjóðgarðsins og skal allur úrgangur settur í þar til gerð ílát eða hann tekinn með út af svæðinu. Úrgangur skal flokkaður eins mikið og kostur er.

Gestum þjóðgarðsins er óheimilt að kveikja eld á víðavangi þar sem almannahætta getur stafað af eða hætt er gróðri, dýralífi eða mannvirkjum. Skylt er hverjum þeim sem ferðast um að gæta ýtrustu varkárni í meðferð elds og eldunartækja.

Skylt er gestum þjóðgarðsins að hlíta fyrirmælum þjóðgarðsvarðar og landvarða hvað snertir umgengni og háttsemi í þjóðgarðinum.

Þjóðgarðsverði og landvörðum er heimilt að vísa úr þjóðgarðinum hverjum þeim er brýtur gegn ákvæðum auglýsingar þessarar eða reglum sem um svæðið gilda..

Nánari markmið um stjórnun fráveitu- og úrgangsmála skal setja í stjórnunar- og verndaráætlun.

17. gr.

Veidi og notkun skotvopna

Veidar eru heimilar á svæðinu í samræmi við ákvæði laga um vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum nr. 64/1994. Skotveiðar og notkun skotvopna eru óheimilar innan friðlands Vatnsfjarðar.

Stefnt skal að útrýmingu minks. Veiðar á mink skulu stundaðar á vegum sveitarfélagsins og í samráði við Umhverfisstofnun.

Veidar á ref eru heimilar skv. almennum reglum þar um enda skulu þær stundaðar á vegum viðkomandi sveitarfélags og í samráði við Umhverfisstofnun. Halda skal skrá yfir greni og veidd dýr og skila til Umhverfisstofnunar.

Heimild til veiða í ám og vötnum helst sem verið hefur.

Öll önnur meðferð skotvopna er bönnuð innan þjóðgarðsins, að undanskildum veiðum á framandi ágengum tegundum í samræmi við ákvæði laga um vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum nr. 64/1994.

Nánar skal fjallað um veiðar á verndarsvæðinu í stjórnunar- og verndaráætlun.

18. gr

Viðurlög

Um brot gegn ákvæðum friðlýsingarinnar fer samkvæmt lögum um náttúruvernd nr. 60/2013.

19. gr.

Gildistaka

Friðlýsingin öðlast þegar gildi.

Tillaga að friðlýsingu þjóðgarðs á Vestfjörðum

Ákvæði til bráðabirgða

Innan svæðisins er gert er ráð fyrir eftirfarandi framkvæmdum: Vestfjarðavegur (60) um Dynjandisheiði í Vesturbyggð og Ísafjarðarbæ og Bíldudalsvegur (63) frá Bíldudalsflugvelli að Vestfjarðavegi á Dynjandisheiði í Vesturbyggð í samræmi við skipulag.

FELLAGA